

amellyel Cankar és kortársai nem mertek számolni. Szlovénia úgy döntött, parasztemenyasszonyból Európa szobalánya lesz – szegényen és tétován, soványan és csöpöpet sem tekintélyesen, de készen arra, hogy a maga lábára álljon. Egymagában és a maga lábán – e szavakat ismételte makacsul, miközben Európa ajtaján kopogtatott. Keszkenője ott volt minden eshetőségre a zsebében, de sokkal kevésbé volt könnyes, mint annak idején.

GÁLLOS ORSOLYA fordítása

ANTON TRSTENJAK

Szlovén sztereotípiák

Nekünk, szlovénoknak, van egy egyedülálló tulajdonságunk, amely elegendő is ahhoz, hogy közös nevezőre hozzuk a „szlovén jellemet”, hogy legalább egy jellemvonásban jellegzetesen egységesek legyünk, és köntörfalazás nélkül beszélhessünk a „szlovén jellemről”; a szlovén lenézi az olaszt, a németre viszont felnéz, a magyarnak pedig hátat fordít. Ezt kifejezhetjük a pszichológia nyelvén is: az olaszokkal szemben felsőbbrendűségi érzést táplálunk, a németekkel kisebbrendűségi érzésünk van, a magyarokról pedig nem is veszünk tudomást, figyelemre se méltatjuk őket: igen kevésbé érintik életterünket, és túl keveset jelentenek a világban ahhoz, hogy jobban tisztelhesük őket. A magyarokkal szemben a szlovén vízszintes viszonyban van, az olaszokkal és a németekkel szemben pedig függőlegesben, de ellentétes irányúban. A három szomszédos nemzettel szemben tanúsított szlovén magatartás eltérő jellegének hátterét természetesen a történelemben kell keresnünk, amely szomszédaink mellett hosszú évszázadokon keresztül alakított bennünket (...)

Hogy e sztereotípiák milyen értékeket képviselnek az „életben”, arra jellemző példaként álljon itt baráti szomszédaink, a horvátok véleménye, akik még mindig a régi osztrák módi szerint jellemzik a szlovénokat, amikor ezzel a kifejezéssel illetik őket: „átkozott krajnai”. Ez a heterosztereotípiás plasztikus megvilágítást kap az ismert anekdotában: a vonaton találkozik egy horvát és egy szlovén; az utóbbi gyorsan kifejti, hogy ő stájer és nem krajnai; ezzel a horvátot egy pillanat alatt oly módon motiválja, hogy az dicsérni kezdi a szlovénokat; amikor pedig búcsúzáskor a „stájer” nyíltan megmondja, hogy ő mégiscsak krajnai, a horvát búcsúzásul ezt kiáltja: „átkozott krajnai, ámbár stájer, sohase higgy neki!”

A krajnaiaknak, aki földrajzilag a tengerpartiak, a karintiaiak és a stájerok között helyezkednek el, ezért igen erősen kidolgozott heterosztereotípiájuk van a másik háromról: a tengerpartiak számukra bőbeszédűek, akiknek nem kell adni a szavára, mert felületeseek; elvtelen, beképzelt emberek, akiknek nem szabad hinni; a karintiaiak puhák, hajlíthatók, jellegtelenek; a stájerok barátságosak, de képmutatók; amikor a legbarátságosabbak, akkor hihetsz nekik a legkevésbé.

A tengerpartiaknak, a karintiaiaknak és a stájeroknak viszont – legalábbis ezeket a jegyeket illetően – körülbelül azonos a sztereotípiájuk a krajnaiakról: szerintük ezek elvtelenek, kemények és hidegek.

Érdekes, hogy mindezeknek a sztereotípiáknak az autosztereotípiákban is megvan a ugyanaz a sajátosságai, csak másféle, persze pozitív előjellel: a krajnaiak nagyon

jellegzetes, következetes, hajlíthatatlan személyiségnek tartják magukat; a tengerpartiak úgy vélik, hogy ők nagyon barátságosak és előzékenyek, alkalmazkodóak, és ezért használható emberek; a karintiaiak magukat „mély érzésű” (tiefes Gemüt), szelíd és nemes természetű embereknek látják; a stájerok pedig úgy érzik, hogy ők vendég-szeretők, társaságkedvelők és nyíltszívűek, akik bőbeszédűségükben képtelenek titkot tartani.

A muravidékiek heterosztereotípiája kevésbé elterjedt, mert 1918-ig a magyar politikai és nyelvi védőernyő miatt szinte valamennyi szlovén elől el volt zárva; a Murán keresztül, csak Jugoszláviában kezdtek hidat építeni. Épp ezért a másokhoz való viszonyukban általában bizonyos szovilizmust tulajdonítanak nekik, ami viszont az ő sztereotíp önképükben udvariasságként és előzékenységként szerepel.

SZILÁGYI IMRE fordítása

Részlet a szerző *Misli o slovenskem cloveku – Gondolatok a szlovén emberről* – című, 1992-ben Ljubljanában megjelent kötetéből.

